

kleurennuancen, waardoor men er gemakkelijk toe komt op gevaarlijke wijze het schilderen te copieeren. De wever van de basse-lisse zal aan de groote lijn door den cartonnier aangegeven gebonden zijn; de haute-lissier kan desnoods naar klein voorbeeld werken. Mijn opvatting is dat bij de basse-lisse meer geconcentreerdheid zal kunnen heerschen.

Schilder — Cartonnier — Wever.

Wij komen nu op de werkzaamheden van de drie figuren die aandeel hebben aan de vervaardiging van het Gobelin en speciaal zullen we hier belichten de taak van de cartonnier die mijns inziens een zeer gewichtige, zeer kiesche en verantwoordelijke is. De eigenaardigheid die we vooral releveeren is deze, dat juist in de grootste periode van het Gobelin, de cartonnier een zoo groote en onmisbare plaats inneemt. Ik zal trachten dit te verklaren uit ondervinding in dit opzicht door mij opgedaan.

Er was reeds sprake van het verval door den steeds grooteren invloed van het vrije schilderij op het Gobelin. Hoe heeft zich deze invloed ontwikkeld? We zullen speciaal den gang van zaken in Frankrijk en de Nederlanden bezien omdat dáár opkomst, grootheid en verval het duidelijkst zijn. In de middel-eeuwen nam de leider van een weefatelier een voorbeeld uit een miniaturenboek; dit werd dienstbaar gemaakt aan de mogelijkheden van het weefhandwerk. Later vervaardigde de hofschilder op last van den vorst een ontwerp of petit-patron. Dit ontwerp werd door deskundigen op de religieuze, symbolische of historische grondslagen beoordeeld. Na goed bevinden kwam het bij den cartonnier, op wien wij later terug komen.

Langzaam-aan ontwikkelde zich een belangrijke handel in tapijten waardoor het aantal ateliers en ondernemers zeer toenam. Men ziet zoowel ontwerper en cartonnier in één persoon vereenigd, als wever en cartonnier. Vaak was ook de cartonnier in dienst bij den wever (d.w.z. de ondernemer). Vermeyen en van Orley waren ontwerpers en cartonniers; Rubens echter liet doorgaans zijn ontwerpen in carton brengen door leerlingen. Pasquier Grenier en Maître Philippe waren cartonniers bij uitnemendheid. In Holland was de Jonge van Mander cartonnier, hij werkt voor Spiering in Delft en brengt ontwerpen van Vroom en anderen in carton. Veel namen van cartonniers zijn verloren gegaan omdat vaak de ondernemer signeerde en niet zij. Waar groote schilders van de 16e en 17e eeuw de leiding hebben zien we dat de problemen die zij verwerken steeds meer die van de schilderkunst zijn en ze zich verwijderen van het wezen van het Gobelin.

Méer en méer legt de schilder, daarbij gerugsteund door de toenemende kleurmogelijkheden der wol, zijn wil op aan den schoorvoetend meekomenden wever. Waar, door de ingewikkeldheid van de patronen de specialisatie in den Bourgondische tijd reeds sterk was doorgevoerd; er waren uitblinkers op het gebied van figuren, voor fonds met planten en dieren („oneindig veld”), voor